

Autoreferat

1. Imię i nazwisko:

Michał Mrozek OP

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

- 2001 Dyplom i tytuł Magistra Teologii, Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie; tytuł pracy magisterskiej: *Szczęście w nauce moralnej św. Tomasza z Akwinu*, promotor: prof. Wojciech Giertych OP
- 2004 Licencjat kanoniczny, Papieski Uniwersytet św. Tomasza z Akwinu „Angelicum” w Rzymie, *The Structure of the Compendium Theologiae of St. Thomas Aquinas*, promotor: prof. Charles Morerod OP
- 2010 Doktor nauk teologicznych, Papieski Uniwersytet św. Tomasza z Akwinu „Angelicum” w Rzymie, 2010, tytuł pracy doktorskiej: *Finis ultimus-beatitudo: The Principle of Christian Morality. The Summa Theologiae of St. Thomas Aquinas and Veritatis splendor*, promotor: prof. Władysław Edward Kaczyński OP.
- 2012 Nostryfikacja: Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie (21 czerwca 2012 r.)

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych.

- Od 2008 r. afiliowany do Instytutu Tomistycznego w Warszawie;
 - Od 2013 r. wicedyrektor Instytutu Tomistycznego
 - Od 01 lipca 2024 r. dyrektor Instytutu Tomistycznego
- Od 15 marca 2021 r. do 29 grudnia 2023 r. członek Rady Naukowej Instytutu De Republica
- Od 22 lipca 2025 r. (a wcześniej od 2020 r. do 31 sierpnia 2024 r.) dyrektor Studium Dominicanum
- Od 2004 r. prowadzenie wykładów w Kolegium OO. Dominikanów w Krakowie
 - Od 2023 r. wykładowca Kolegium OO. Dominikanów w Krakowie

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.). Omówienie to winno dotyczyć merytorycznego ujęcia przedmiotowych osiągnięć, jak i w sposób precyzyjny określać indywidualny wkład w ich powstanie,

w przypadku, gdy dane osiągnięcie jest dziełem współautorskim, z uwzględnieniem możliwości wskazywania dorobku z okresu całej kariery zawodowej.

Jako główne osiągnięcie naukowe, o którym jest mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.) prezentuję monografię zatytułowaną **Habitus. Klucz do teologii moralnej św. Tomasza z Akwinu**.

Opis monografii

Celem monografii jest całościowa prezentacja zapoznanego elementu stanowiącego klucz do lektury moralnej części *Summy teologii*. Chodzi o pojęcie *habitus*, które jest często niedocenione czy wręcz pomijane. Pozwala ono powiązać ze sobą Tomaszowy ogólny opis ludzkiej natury z *Prima Pars* z działaniem poszczególnych władz rozpisany w schemacie cnót i wad w *Secunda Secundae*. Habitus rozumiany jako trwała dyspozycja poszczególnych władz pozwala na pełne uchwycenie znaczenia tego powiązania. Moja monografia obejmuje najbardziej kompletne przedstawienie obecnego stanu badań nad habitusem w myśli Akwinaty.

Św. Tomasz z Akwinu w nowatorski sposób opracował pojęcie *habitus* w ramach *Prima Secundae*. Termin ten stanowi zwornik poszczególnych traktatów *Summy teologii*. I choć wielu autorów zajmowało się habitusem, jednak w aktualnej literaturze nie znalazłem całościowego opracowania jego roli, szczególnie w aspekcie samej struktury Tomaszowych moralnych rozważań. O ile bowiem można znaleźć różnego rodzaju cząstkowe i punktowe opracowania tego tematu, to jednak nie było dotychczas żadnej pracy podejmującej to zagadnienie w odniesieniu do integralnie przedstawionej teologii moralnej *Summy teologii*. We wprowadzeniu do monografii odnoszę się szczegółowo do aktualnej literatury przedmiotu (por. *Habitus*, s. 29-40).

Postawiłem sobie za zadanie przedstawienie w możliwie przejrzysty sposób podstawowych założeń metafizycznych, epistemologicznych oraz odnoszących się do filozofii człowieka wokół pojęcia *habitus*, aby uwydatnić Tomaszowe przejście od ludzkiej natury do opisu działania cnót i wad. Dzięki temu lektura syntezy moralnej Tomasza staje się czytelna i zrozumiała: łatwo zrozumieć jej układ zarówno na poziomie całości jak poszczególnych jej elementów. Jest także bardzo praktyczna: przedstawienie analizy cnót i wad pomaga zobaczyć sposób zastosowania tej koncepcji w pracy nad sobą w taki sposób, o który chodziło Akwinaciu. Zmiana paradygmatu, jaka dokonała się na przestrzeni wieków, znacząco utrudnia współczesne odczytanie tych elementów Tomaszowej syntezy, które autor *Summy teologii* uznawał za oczywiste i powszechnie znane, a przez to nie wymagały one jego zdaniem szczegółowego

uzasadnienia. Dziś jednak właśnie te fragmenty domagają się ponownego, pogłębionego wyjaśnienia.

Habitus odsłania przejrzystą strukturę wykładu moralności Akwinaty w *Summie teologii*. Punktem wyjścia jest rozróżnienie i opisanie ludzkich władz (*Traktat o człowieku*). Rozwinięciem jest habitualny sposób bycia i działania człowieka (*Traktat o habitusach i cnotach*). Urzeczywistnienie ludzkich możliwości leży w najdoskonalszych działaniach. Tym samym praca nad sobą, prowadząca do tego rodzaju działań, polega na rozwoju odpowiednich cnót i eliminacji wad (*Secunda Secundae*, q. 1-170). W rezultacie człowiek rozwija i urzeczywistnia swój najgłębszy potencjał kontemplacji i działania, co daje mu zadatek i przedsmak celu ostatecznego i doskonałego szczęścia.

Bez całościowego oraz integrującego spojrzenia na moralność w świetle pojęcia habitus łatwo stracić z oczu podstawowe założenia św. Tomasza, które przestały być współcześnie oczywiste. Dogłębna zmiana paradygmatu myślenia, dokonana w nowożytności, przekształciła nasz sposób myślenia. W rezultacie, jak przekonująco wykazały to badania szczególnie Servais Pinckaersa OP oraz Alasdaira MacIntyre'a, Tomaszowa koncepcja cnót i wad regularnie bywa odczytywana i wpisywana w obcy dla niej gorset założeń. To zaś prowadzi dalej do opacznych interpretacji Tomaszowej moralności: etyka cnót bywa odczytywana przez pryzmat deontycznie rozumianych norm i przykazań.

W mojej pracy staram się w kompleksowy i spójny sposób zebrać razem cząstkowe i rozproszone odkrycia na temat habitusu z różnych dziedzin i badań. Jest to interdyscyplinarne i złożone zagadnienie, które obejmuje także wiele złożonych zagadnień filozoficznych, na przykład problem podwójnej klasyfikacji dyspozycji (gr. *diathesis*) i habitusu (gr. *hexis*) w *Kategoriach* Arystotelesa w obrębie pierwszego gatunku kategorii jakości. Z moich badań wynika, że Tomaszowe ustosunkowanie się do tych zagadnień stoi u samych podstaw jego rozważań moralnych. Właściwe ujęcie tych zagadnień jest kluczem do zrozumienia Tomaszowej moralności.

W mojej pracy nie zatrzymuję się na ustaleniu rozwiązań tych filozoficznych problemów związanych z habitusem tylko na ogólnym poziomie, lecz przyglądam się temu, w jaki sposób znajdują one swoje zastosowanie w omówieniu poszczególnych cnót i wad. Dzięki takiemu ujęciu widać wyraźniej także praktyczne zastosowanie przedstawionych przez Tomasza ogólnych zasad, a zatem także organiczność powiązania *Prima Secundae* oraz *Secunda Secundae*. Analizując habitus pokazuję głęboką zgodność Tomaszowych antropologicznych i ogólnych moralnych zasad z ich szczegółowym zastosowaniem na poziomie cnót i wad. Pomaga to zrozumieć zarówno wymiar praktyczny zasad ogólnych,

tworzących pewną koncepcyjną całość, jak także pozwala na ich lepsze powiązanie ze szczegółowymi rozwiązaniami. Pozwala to docenić niezwykłą umiejętność Tomasza do poruszania się równocześnie na wielu różnych poziomach refleksji. Habitus pełni rolę ściany nośnej tej całości, która opiera się na fundamencie rozważań antropologicznych i metafizycznych, na sobie z kolei niosąc dalszy ciężar i powiązanie kolejnych i coraz bardziej szczegółowych rozważań moralnych na poziomie nadprzyrodzonym i naturalnym.

Z tego właśnie powodu – a więc kluczowej roli habitusu w syntezie moralnej Tomasza – zdecydowałem się na to, aby przedstawić szeroką i przekrojową perspektywę habitusu: od historycznych i filozoficznych podstaw aż po ich zastosowanie w praktyce cnót i wad. Takie ujęcie niesie ze sobą wiele korzyści. Daje przede wszystkim całościowy i interdyscyplinarny ogląd wielu zagadnień, które przy całej swojej złożoności składają się wówczas w spójną całość. Ponadto można prześledzić, jak ogólniejsze rozwiązania i zasady filozoficzne zostały przez Akwinatę wykorzystane do wyjaśnienia pracy nad sobą w konkretnie szczegółowego opisu ludzkiego działania. W ten właśnie sposób stajemy przed możliwością odczytania całościowego zamysłu Akwinaty przy pomocy zapoznanego pojęcia, które było wyjaśniane tylko wycinkowo i fragmentarycznie. Habitus pełni rolę zwornika całości powiązań między poszczególnymi traktatami moralności opisaną w *Summie teologii*. Dzięki habitusowi możemy więc zobaczyć i wyjaśnić „warstwowy” charakter Tomaszowych rozważań, który „nabudowuje” teologię moralną cnót i wad na wcześniejszych ustaleniach odnoszących się do filozofii człowieka oraz podstawowych kategoryalnych pojęć.

Rozpatrywanie moralnych rozważań Tomasza bez sięgania do tych podstaw generuje sporo trudności i niejasności. Z tego powodu teologia moralna Akwinaty była i jest interpretowana w wielu nierzadko sprzecznych ze sobą kierunkach. Bywała bowiem przyjmowana jako punkt wyjścia zarówno do obrony jak i do rewizji klasycznego modelu moralności. Chociaż dzieło Akwinaty może być bez wątpienia inspiracją dla wielu nurtów myślenia, to jednak istnieją obiektywne granice interpretacyjne tego, co faktycznie przyjmował oraz co odrzucał. Ten aspekt doktrynalny stał mi się szczególnie bliski od czasu pracy doktorskiej. Poszukując fundamentów moralności zająłem się tematyką szczęścia i celu ostatecznego, starając się odczytać myśl Akwinaty w świetle tekstów źródłowych. Prześledzenie jego sposobu myślenia odnośnie do habitusu pozwala prześledzić moralność aż do jej filozoficznych podstaw: zarówno Tomaszowej epistemologii jak i filozofii człowieka i jego władz. W tym znaczeniu praca nad habitusami stanowi przedłużenie i pogłębienie moich wcześniejszych poszukiwań i badań.

W mojej pracy intelektualnej nie dążyłem do sformułowania oryginalnej koncepcji inspirowanej myślą św. Tomasza z Akwinu, lecz raczej do możliwie najgłębszego zrozumienia jego stanowiska oraz do ukazania jego aktualności w kontekście współczesnych wyzwań. W tym sensie przyjmuję postawę hermeneutyczną, która nie traktuje tradycji jako przeszkody, lecz jako uprzywilejowany punkt odniesienia. Zgodnie z klasyczną maksymą *nanos gigantum humeris insidentes* („jesteśmy karłami na barkach olbrzymów”), za cel szczególny uważam przekład i interpretację dorobku wielkich doktorów Kościoła – zwłaszcza w obszarze duchowości i teologii moralnej – w sposób komunikatywny i adekwatny do współczesnych uwarunkowań. Takie podejście nie wyklucza kreatywności, lecz zakorzenienia ją w dialogu z tradycją, umożliwiając jej twórczą reinterpretację.

Szczególnie odnosi się to do podstaw Tomaszowej moralności, takich jak centralna rola szczęścia i celowości, koncepcja wolności jako potencjału ukierunkowanego ku pełni dobra, czy rozumienie habitusu jako opisu pełnego spektrum możliwości wewnętrznego urzeczywistnienia — bądź zniekształcenia — osoby ludzkiej. Te klasyczne elementy posiadają dziś znaczący potencjał wyjaśniający, wart ponownego przypomnienia wobec wyzwań współczesnej kultury. Moje badania i wykłady coraz częściej koncentrują się na tym, jak odczytywać to dziedzictwo w świetle napięć, które ujawniają się między wolnością a prawdą, moralnością a szczęściem, czy osobistym rozwojem a religijnym i światopoglądowym pluralizmem.

Zadanie to jest wymagające i rozległe. Za swój sukces uważam to, że w mojej monografii udało się tak obszerny i złożony materiał przedstawić niemal w podręcznikowej i uporządkowanej postaci. Część historyczna daje wgląd w dokładne znaczenie terminu habitus. Część metafizyczna porządkuje warstwę założeń. Część epistemologiczna pozwala zrozumieć metodę pracy Akwinaty i porządek przekazywania wiedzy. To zaś jest niezbędne do całościowego zrozumienia zarówno struktury Tomaszowych rozważań jak szczegółowej analizy cnót i wad. Ze względu na ten wielopoziomowy charakter Tomaszowych rozważań często rysowałem tabele i schematy, aby bardziej przystępnie i przejrzysto je przedstawić.

Aby umożliwić prześledzenie tak dużego i zapoznanego tematu w całości *Summy teologii*, podzieliłem moją pracę na pięć części składających się dalej z 10 rozdziałów. Pierwsza część stanowi wprowadzenie do samego pojęcia habitus i odpowiadającego mu greckiego *hexis*. Druga część przedstawia rekonstrukcję najbardziej podstawowych filozoficznych rozwiązań i założeń przyjętych przez Tomasza jako fundament jego rozważań nie tylko na temat moralności, lecz także szerzej w kontekście jego metafizycznych rozważań (rozdziały 2 i 3). Trzecia część zgłębia Tomaszową metodologię i porządek wykładu w kontekście epistemologii

Akwinyaty (rozdziały 4 i 5). Główna część pracy, czwarta, stanowi rekonstrukcję miejsca i roli habitusu w teologii moralnej *Prima Secundae* oraz *Secunda Secundae Summy teologii* (rozdziały 6-9). Ostatnia piąta część, wieńcząca Tomaszowe rozważania, to prześledzenie duchowego rozwoju w kontekście błogosławieństw i owoców Ducha Świętego, a więc najdoskonalszych działań, do jakich człowiek staje się zdolny dzięki nabytym i wlanym przez łaskę habitusom (rozdział 10).

CZĘŚĆ I Pojęcie habitus

Na początku czytelnik może zapoznać się z historycznym znaczeniem terminu habitus (rozdział 1). Jest to ważne z tego względu, że było to pojęcie powszechnie używane w dawnych czasach, a znikło wraz ze zmianą paradygmatu myślenia. Wykazuję to na przykładzie wielu tekstów źródłowych. Termin habitus funkcjonował w różnych dziedzinach. Łatwo przeoczyć szeroką obecność tego pojęcia ze względu na to, że nie mając odpowiednika we współczesnych językach bywa on przekładany na wiele różnych pojęć.

Praca rozpoczyna się więc od przybliżenia sposobu użycia terminu *héxis–habitus* wśród greckich i łacińskich autorów starożytności i średniowiecza. Skupiam się głównie na tych autorach, którzy będą dla Tomasza źródłami jego refleksji, a więc w myśli greckiej na Platonie i Arystotelesie, a w tradycji łacińskiej – na Cyцерonie, Senecie oraz św. Augustynie. Perspektywę tę poszerzam o Doroteusza z Gazy, o historyków i retorów, aby pokazać zakorzenienie podstawowych osiągnięć myśli greckiej i łacińskiej na temat habitusu w ówczesnej kulturze.

Termin *héxis–habitus* oznaczał pierwotnie trwałą skłonność i ukierunkowanie do określonego działania, dobrego lub złego. Było ono obecne nie tylko w kontekście cnót i wad, lecz także w dziedzinie szeroko pojętych umiejętności zarówno zawodowych jak praktycznych. Pojęcie to stanowiło część powszechnego sposobu myślenia o sposobie kształtowania się człowieka, a więc także o jego drodze do urzeczywistnienia drzemających w nim możliwości. Czymś oczywistym dla dawnych autorów było to, że ludzkie możliwości pozostają wprost zależne od nabytych i ukształtowanych umiejętności. Dlatego pragnienie wolności i szczęścia nie odrywało się od pracy nad charakterem, lecz było z nim integralnie powiązane, szczególnie w koncepcjach etycznych sięgających Platona i Arystotelesa, odnowionych przez Filipa Kanclerza, Alberta Wielkiego i św. Tomasza z Akwinu.

Znaczącym utrudnieniem w dotarciu do uchwycenia pierwotnego znaczenia habitusu jest zmiana paradygmatu myślenia pod wpływem XIV-wiecznego woluntaryzmu, stojącego u podstaw nowożytnego i współczesnego pojmowania moralności. Dawne użycie tego terminu

uległo rozproszeniu i zanikło, podobnie jak w przypadku pojęcia cnoty. W rezultacie nie mamy dobrych odpowiedników dla tych terminów.

CZĘŚĆ II Metafizyczna konfiguracja pojęcia *héxis-habitus*

Akwinata skupia się na habitusie w znaczeniu pierwszego gatunku jakości, obok innych wyróżnionych przez niego znaczeń tego terminu. Tomasz dokonuje tu bardzo świadomego wyboru, który pozwala dokładnie dookreślić na mapie kategorii cnoty i wady jako pierwszy gatunek jakości oraz powiązać je starannie z ludzkimi władzami. Tak rozumiany habitus pozwala na popatrzenie na ludzkie władze w świetle ich potencjału do działania oraz sposobu ich urzeczywistnienia.

Wyjaśnia to podstawowe rozwiązania Tomasza, który w *Prima Secundae Summy teologii* rozpoczyna swoją refleksję na temat wewnętrznych zasad ludzkiego działania od *Traktatu o habitusach* traktując je jako naturalne przedłużenie rozważań na temat ludzkich władz. Ponadto Akwinata wpisuje swoje moralne rozważania w Arystotelesowski schemat aktu i możliwości, rozwijając go w taki sposób, który umożliwia włączenie do niego także aspektów *stricte* teologicznych. Habitus pozwala bowiem na powiązanie cnót kardynalnych i teologalnych, darów Ducha Świętego oraz przeciwnych im wad z urzeczywistnieniem się ludzkich władz w dobrym lub w złym działaniu.

Tomasz pomaga nam zobaczyć ludzkie władze w ich wzajemnej korelacji i sposobie kształtowania. Habitus stanowi kluczowy element wyjaśniający zarówno określony sposób przejścia z możliwości do działania, jak również sposób kształtowania się ludzkich władz, także na nadprzyrodzonym poziomie. Tomaszowe analizy korelacji władz czynnych i możliwościowych i biernych dotychczas były wydobyte głównie w kontekście cnót intelektualnych. Pozwala to wyjaśnić „mechanikę” powstawania cnót kardynalnych na poziomie woli i uczuciowości jako trwałego odcisnięcia rozumnego działania w ich sposobie funkcjonowania. Choć Akwinata jest spójny w swoich ogólnych rozważaniach na temat korelacji oddziaływania różnych władz w człowieku oraz przekłada ją na poziom szczegółowych rozważań cnót i wad, to niemniej jednak ten związek jest na ogół pomijany w literaturze przedmiotu. Szczególnie w polskiej literaturze przedmiotu brakuje dokładniejszego wyjaśnienia sposobu powstawania cnót moralnych we władzach pożądawczych lub jest ono uproszczone. Powoduje to rozluźnienie powiązania habitusów z doskonałością lub wadliwością natury działającego podmiotu. W konsekwencji habitusy tracą swój integralny związek z odniesieniem do dobra i zła, które już dla Arystotelesa charakteryzuje pierwszy gatunek jakości.

Zagubienie tego aspektu przesuwają nasz sposób rozumienia cnót i wad: przestają być dobre lub złe ze względu na naturę swojego podmiotu, lecz ze względu na inne i bardziej zewnętrzne kryteria. Oznacza to jednak, że nie mówimy już o habitusach w sensie ścisłym, lecz o pewnych sposobach czy stylach działania, podpadających pod inne i bardziej zewnętrzne kategorie. Takie rozumienie „cnót” i „wad” oddala się od podstawowego założenia Tomasza: wartość habitusów wynika z samej natury działającego podmiotu. W rezultacie wartość moralna cnót i wad w myśli Akwinaty nie jest czymś arbitralnym czy uwarunkowanym kulturowo, ale wynika z samej natury ludzkich władz, ich właściwej hierarchii i korelacji, prowadzącej do ukierunkowania na pełnię działania. Wady i grzech pojawiają się tam, gdzie ludzkie działanie nie osiąga właściwej sobie pełni i równowagi. Moralne zło wynika zatem z wybrakowanego działania: i nie jest kwestią arbitralnie narzuconego prawa, lecz wynika z właściwego uchwycenia korelacji głębi potencjalności ludzkich władz względem ich urzeczywistnienia.

W kontekście mojej pracy znalazłem nie zauważony dotychczas tekst paralelny do fragmentu poświęconego dookreśleniu znaczenia habitusów jako pierwszego gatunku jakości. W komentarzu do V księgi *Metafizyki* Tomasz wyraźnie komentuje tekst Arystotelesa dokładnie w ten sam sposób, który wyznacza tok rozumowania w *STh* 1-2, q. 49, a. 2. Pozwala to znacząco rozjaśnić przedstawioną linię rozumowania Tomasza oraz uzupełnić listę tekstów paralelnych odpowiadających temu miejscu.

Habitusy tworzą się dzięki określonej sposobowi działania, które pozostawia swój ślad we władzach zdolnych do różnorodnych sposobów działania o nierównej wartości. W ten sposób poprzez naturalne lub nadprzyrodzone działanie zachodzi proces wewnętrznego habitualnego kształtowania się człowieka, który decyduje o wartości jego działania odzwierciedlonego także w nim samym za pośrednictwem jakościowego sposobu bycia jego władz.

CZĘŚĆ III Poznanie habitusów i ludzkiej natury

Refleksja nad epistemologią habitusów, a w szczególności nad porządkiem poznawania, jest kolejnym elementem niezbędnym do pełnego przedstawienia Tomaszowej syntezy moralności (rozdziały 4-5). Człowiek, zdaniem Tomasza, dochodzi do prawdy wychodząc od doświadczenia zewnętrznego i zmysłowego oraz na podstawie dostępnych mu bezpośrednio doświadczeń działań wewnętrznych – świadomości, wyborów czy uczuć. Te akty oraz ich przedmioty wraz z refleksją nad nimi pozwalają mu dotrzeć do zrozumienia istoty i natury zarówno otaczającego nas świata jak samego siebie. W ten sposób człowiek dochodzi do

ugruntowanej wiedzy i pozostałych cnót intelektualnych. Wynika stąd, że kolejność poznawania prawdy nie odzwierciedla porządku poznanej materii, ani, co za tym idzie, optymalnego porządku jej wykładu. Prezentacja wiedzy stanowi odwrócenie porządku dochodzenia do jej odkrycia. Syntetyczny przekaz odzwierciedla bowiem porządek poznanej materii. Oznacza to, że to, co stanowi kres poznania, a więc samo sedno poznanej prawdy, jest punktem wyjścia do jej systematycznej prezentacji, uzupełnionej następnie tym, co z tego wynika dalej, na przykład praktycznie czy doświadczalnie (rozdział 4).

W ten sposób Tomasz ukazuje także sposób poznawania samej ludzkiej natury i powiązanych z nią habitusów. I tak Tomasz pokazuje za Arystotelesem, że tym, co stanowi początek poznania jest przedmiot działania i sam jego akt. Wielkim osiągnięciem scholastyki i św. Tomasza jest wypracowanie pojęcia przedmiotu (*obiectum*), w odróżnieniu od aktu działania (*actus*) i stojących za nim zasad w postaci władz (*potentia*) oraz ich habitualnych cech (*habitus*). Pojęcia te pozwalają zrozumieć porządek i kolejność Tomaszowego dochodzenia do coraz ogólniejszych prawd o ludzkim działaniu i jego naturze: od poznania urzeczywistnionego działania (*actus*) i jego przedmiotu (*obiectum*), do zrozumienia zasad, które je umożliwiają (*potentia*).

Natomiast systematyczny wykład przedstawiony w *Summie teologii* odzwierciedla porządek materii: od możliwości ludzkich władz (*potentia*) do ich najdoskonalszego urzeczywistnienia (*actus*). Dlatego Akwinata rozpoczyna opis człowieka od wyjaśnienia ludzkiej natury, która stanowi zwieńczenie długiego procesu poznawczego, na końcu zbliżając się do opisu konkretnych cnót i wad, bliższych naszemu doświadczeniu.

Tomasz uzupełnia także *Traktat o człowieku* analizą stanu pierwotnej sprawiedliwości oraz skutków grzechu pierworodnego. Ten teologiczny wymiar pomaga lepiej zrozumieć habitualną niewymierność potencjału ludzkich władz względem właściwych dla nich przedmiotów. Szczególnie odnosi się to do przedmiotu intelektu, jakim jest pierwsza i najwyższa prawda oraz do woli, której przedmiotem jest powszechne i uniwersalne dobro. Ten opis pomaga uchwycić podstawową przestrzeń moralnego i duchowego zmagania się człowieka nad habitusami (rozdział 5).

CZĘŚĆ IV Habitus jako zwornik moralności

Szczegółowe analizy cnót i wad odsłaniają punkt docelowy i aspekt pedagogiczno-praktyczny wcześniejszych i bardziej podstawowych i ogólniejszych analiz ludzkiej natury i jej działania. Dlatego najbardziej obszerna część pracy została poświęcona temu zagadnieniu przybliżenia schematu cnót i wad w kontekście pojęcia habitus. Jest to najpierw ukazanie

struktury rozważań moralnych zawartych w *Prima Secundae* (rozdziały 6-7), a następnie cnót teologalnych i kardynalnych (rozdziały 8-9).

W przypadku każdej z cnót Akwinata analizuje jej podmiot, przedmiot oraz akt. Są to bowiem elementy strukturalnie ze sobą powiązane i wyjaśnione w *Traktacie o habitusach*. Termin ten pozwala dokładnie zrozumieć znaczenie tych powiązań. Habitus jest sposobem bycia tej władzy, w której jest zapodmiotowany. Na ten aspekt wskazuje pojęcie podmiotu (*subiectum*). Habitus opisuje jakość bycia danej władzy, co przekłada się także na jej sposób działania i doznawania. Potocznie możemy bowiem myśleć o cnotach i wadach jako o czymś „dodanym” do władz, podczas gdy Tomasz precyzuje, że są to określone sposoby bycia ludzkich władz. Mądrość czy roztropność są sposobem bycia intelektu, podobnie jak miłość-*caritas* oraz sprawiedliwość ujawniają jakość bycia i działania ludzkiej woli. Analogicznie męstwo i umiarkowanie, oraz powiązane z nimi cnoty, są określonym sposobem ukształtowania i funkcjonowania ludzkiej uczuciowości.

Habitusy wskazują równocześnie zgodność lub niezgodność z ukierunkowaniem ludzkich władz wobec ich przedmiotu w działaniu lub doznawaniu, zarówno na poziomie naturalnym jak nadprzyrodzonym. Przedmiotem formalnym decydującym o właściwym ludzkim sposobie bycia jest rozumność. Dzięki podwójnemu odniesieniu habitusu tak do podmiotu jak do przedmiotu ludzkiego działania widać wyraźniej powiązanie dynamiki ludzkiego działania z jego wpływem na korzystny lub niekorzystny sposób bycia i funkcjonowania ludzkich władz w zależności od natury poszczególnych władz oraz ich ukierunkowania na właściwy dla siebie przedmiot. W odniesieniu do nadprzyrodzonego celu ludzkiego istnienia niezbędne jest otwarcie się na Boże objawienie przez habitus wiary, który prowadzi do przywrócenia ludzkiej naturze jej pierwotnej integralności, będącej darem nadprzyrodzonej łaski. Dlatego dopełnieniem wiary jako cnoty jest podniesienie na nadprzyrodzony sposób funkcjonowania ludzkiej woli poprzez cnotę miłości-*caritas*. Optymalny sposób bycia ludzkich władz na poziomie naturalnym jest opisany za pomocą cnót kardynalnych.

Habitus wyjaśnia także sposób przedstawienia i uporządkowania różnorodnych list cnót. Akwinata analizuje przedmiot formalny oraz sposób działania poszczególnych cnót czy wad. Pozwala mu to dokładniej zaklasyfikować poszczególne cnoty i wady względem ich podmiotu i przedmiotu formalnego, na podstawie którego je poznajemy i klasyfikujemy. Na tej podstawie Tomasz wypracowuje uporządkowany i niezwykle rozbudowany schemat cnót i wad, rozwijając dalej dalsze podziały cnót w kluczu części integralnych, potencjalnych oraz subiektywnych.

Dzięki dokładnemu wyjaśnieniu mechaniki doskonalenia człowieka na poziomie ogólnym oraz porządku wykładu moja praca dokładnie wyjaśnia strukturę Tomaszowych rozważań zawartych w *Secunda Secundae*. W obszernej pracy Ghislain Lafonta *Structures et méthode dans la Somme Théologique de Saint Thomas d'Aquin* („Struktury i metodologia w *Summie teologii* św. Tomasza z Akwinu”) brakuje tego wyjaśnienia. Ponadto o ile można znaleźć wiele prac na temat poszczególnych cnót, o tyle trudno znaleźć przewodnik po całości Tomaszowych rozważań, które przedstawiałyby i uzasadniały porządek Tomaszowych rozważań. Moja monografia wypełnia lukę w literaturze przedmiotu na temat struktury Tomaszowych rozważań cnót i wad w *Secunda Secundae* właśnie dzięki temu, że pojęcie habitus pozwala na jej dokładne opisanie i odtworzenie. Pomoc w poruszaniu się zarówno na poziomie ogólnym, jak szczegółowym, stanowią liczne schematy przedstawiające Tomaszową strukturę rozważań oraz rozbudowany indeks rzeczowy, pełniący dodatkowo rolę słownika podstawowych pojęć w moralności Tomasza, pozwalający na odnalezienie interesujących czytelnika zagadnień w najbardziej kluczowych miejscach książki.

CZĘŚĆ V Zwieńczenie

Całość teoretycznej konstrukcji opiera się na koncepcji przechodzenia z możliwości działania do jego urzeczywistnienia na drodze habitualnego ukształtowania ludzkich władz, dzięki czemu stają się one zdolne do tych działań, które są najdoskonalsze i dają człowiekowi spełnienie. W tym punkcie wiążąc ze sobą teologiczne pojęcia błogosławieństw i owoców Ducha Świętego oraz koncepcję urzeczywistnienia Tomasz wieńczy swoją refleksję nad naturą najdoskonalszych ludzkich działań (rozdział 10).

Choć analiza habitusów skupia się głównie na zasadach ludzkiego działania, nie mogło w mojej książce zabraknąć tego elementu, który stanowi punkt docelowy Tomaszowych rozważań, jakim jest analiza urzeczywistnienia człowieka w najdoskonalszych działaniach, stanowiących niedoskonałe, niemniej jednak realne szczęście stanowiące antycypację doskonałego szczęścia. Tomasz omawia to zagadnienie łącząc tradycję filozoficzną i biblijną. Akwinata wyjaśnia spełnienie człowieka w działaniu, w ramach drugiego aktu, i łączy to pojęcie ze *stricte* biblijnymi terminami w postaci błogosławieństw i owoców Ducha Świętego.

W tym kontekście Tomasz przedstawia – czerpiąc z wielkiej duchowej tradycji, odwołując się m.in. do św. Augustyna, św. Benedykta oraz Grzegorza Wielkiego – duchową drogę człowieka do doskonałości, podzieloną na trzy etapy. Analiza wstępującej drogi błogosławieństw oraz odpowiadającym im nagród pozwala zobaczyć Tomasza jako pedagoga

i duchowego mistrza, który stara się o uzgodnienie całościowego ujęcia moralności z doświadczeniem. Sposób tego uzgodnienia jest przeprowadzony poprzez powiązanie ze sobą wielkiej tradycji filozoficznej w postaci schematu możność-akt, wpisanego w ludzkie władze oraz ich urzeczywistnienie w działaniu, rozpisanego dalej na niezwykle bogaty system pracy nad sobą w postaci zobiektywizowanego schematu cnót i wad, aż po najdoskonalsze i uszczęśliwiające działania inspirowane przez Ducha Świętego, a urzeczywistnione ze świadomym udziałem człowieka. Tak rozbudowany schemat jest trudny do uchwycenia współcześnie. Jednak warto podkreślić, że Tomaszowy styl, który na pierwszy rzut oka może wydawać się zupełnie suchy i aż nazbyt obiektywny, komunikuje, w inny sposób, niż jesteśmy do tego przyzwyczajeni, duchowe oraz intelektualne zaangażowanie w to, aby przekazać podstawowe prawdy na temat duchowej drogi człowieka do Boga oraz jej głównych etapów.

W mojej pracy staram się w nowy i całościowy sposób ukazać linearność Tomaszowej syntezy moralności w oparciu o termin *habitus*. *Habitus* pozwala wyjaśnić strukturę i sposób rozumowania Tomasza w odniesieniu do szczegółowych rozważań poszczególnych cnót i przeciwnych im wad. Dzięki tej perspektywie możliwe jest dostrzeżenie logicznej ciągłości między zagadnieniami filozofii człowieka i etyką, między ludzką naturą i jej urzeczywistnieniem na drodze cnót i darów, między ludzką naturą i jej zniekształceniem poprzez wady i grzech.

Książka stanowi także głos w dialogu ze współczesnymi nurtami etyki cnót, ukazując, że tomistyczna teoria *habitusów* może stać się mostem łączącym klasyczną refleksję z danymi współczesnej psychologii, pedagogiki oraz filozofii personalistycznej. Kategoria *habitus* jawi się w tym ujęciu jako pojęcie integrujące – zarówno na poziomie systemowym (między władzami, działaniem, łaską i cnotą), jak i na poziomie egzystencjalnym: jako narzędzie odczytywania i kształtowania osobistej drogi człowieka ku spełnieniu, które w Tomaszowym ujęciu znajduje swój szczyt w uczestnictwie w dobru najwyższym.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Kluczowe etapy intelektualnej drogi

Zainteresowanie myślą św. Tomasza z Akwinu rozpoczęło się w trakcie pisania pracy magisterskiej pod kierunkiem prof. Wojciecha Giertycha OP, pełniącego obecnie funkcję Teologa Domu Papieskiego. W ramach tej pracy, zatytułowanej „*Beatitudo w nauce moralnej*

św. Tomasza”, przeprowadziłem szczegółową analizę *Traktatu o szczęściu* (*Summa theologiae*, I–II, q. 1–5). Zapoczątkowało to systematyczne i prowadzone do dziś pogłębione studia nad dziełami św. Tomasza, a w szczególności nad jego teologią moralną.

Kolejnym etapem tej drogi była praca licencjacka napisana w czasie studiów na Papieskim Uniwersytecie św. Tomasza z Akwinu (Angelicum) w Rzymie, poświęcona strukturze *Compendium Theologiae* („The Structure of the *Compendium Theologiae* of St. Thomas Aquinas”) — jednego z krótszych dzieł syntetycznych Akwinaty. Promotorem pracy był prof. Charles Morerod OP.

W ramach studiów doktoranckich kontynuowanych na Angelicum skoncentrowałem się na zagadnieniach z zakresu teologii moralnej fundamentalnej. Przedmiotem mojego zainteresowania były podstawowe zasady rządzące refleksją moralną, w szczególności w kontekście sporu wokół tzw. proporcjonalizmu. Zauważyłem, że zarówno jego zwolennicy, jak i krytycy, powołują się na autorytet św. Tomasza z Akwinu. Celem mojej pracy badawczej było więc zrozumienie, w jaki sposób sam Akwinata odnosił się do problematyki źródeł moralności oraz ich doktrynalnych podstaw.

W tym kontekście zrodził się projekt analizy pojęcia szczęścia (*beatitudo*) jako zasady moralności. W toku pogłębionych badań doszedłem jednak do wniosku, że samo pojęcie szczęścia nie stanowi wystarczającego fundamentu dla utrzymania całości refleksji moralnej Kościoła. W oparciu o analizę tekstów św. Tomasza zaproponowałem ujęcie, w którym *beatitudo* zostaje powiązane z zagadnieniem celu ostatecznego (*finis ultimus*) i szerzej — z kategorią celowości. Z tego względu tytuł rozprawy doktorskiej został sformułowany jako „Finis ultimus – beatitudo: A Principle of Christian Morality. The *Summa Theologiae* of St. Thomas Aquinas and *Veritatis Splendor*” (Cel ostateczny – szczęście: zasada chrześcijańskiej moralności. *Summa theologiae* św. Tomasza i *Veritatis splendor*).

W trakcie studiów na Papieskim Uniwersytecie św. Tomasza z Akwinu w Rzymie miałem okazję poznać wybitnego moralistę, prof. Dalmazio Mongillo OP. Jego zaproszenie oraz dobra znajomość św. Tomasza i języka łacińskiego umożliwiły mi regularny udział w dorocznych międzynarodowych sesjach naukowych organizowanych przez Centre de Hautes Études et Recherches Thomas d’Aquin (CHERTA) w Rzymie, kierowane wówczas przez Bernardino Prellę OP, a później przez Raffaella Rizzati’ego OP.

W spotkaniach tych uczestniczyłem przez kilkanaście lat. Odbływały się one corocznie w dniach 2–8 stycznia, gromadząc kilkudziesięciu uczonych i profesorów z różnych krajów. Pracowano metodą wspólnej lektury i analizy wybranych fragmentów dzieł św. Tomasza z Akwinu, przygotowanych w formie tematycznie przygotowanych materiałów specjalnie na

każdą sesję, w zależności od wybranego i ustalonego wcześniej tematu. Ze względu na międzynarodowy charakter spotkania uczestnicy byli podzieleni na dwie grupy językowe: francuskojęzyczną i niemieckojęzyczną. Wieczorne sesje plenarnie służyły dzieleniu się wnioskami z przeprowadzonych analiz i dyskusji.

Udział w tych seminariach znacząco pogłębił moją umiejętność lektury źródeł Tomaszowych oraz uwrażliwił mnie na ich wymiar filozoficzny. Spotkania te umożliwiły mi także bezpośredni kontakt z dorobkiem i metodami interpretacyjnymi przedstawicieli międzynarodowego środowiska tomistycznego. Trzykrotnie zostałem zaproszony do komitetu przygotowawczego sesji CHERTA, którego zadaniem było dokonanie wyboru tekstów i określenie tematyki kolejnych edycji. Prace przygotowawcze odbywały się z kilkumiesięcznym wyprzedzeniem w Turynie.

Przyjęta w ramach spotkań CHERTA metoda wspólnej lektury tekstów św. Tomasza z Akwinu w języku łacińskim okazała się dla mnie szczególnie inspirująca. Z czasem stała się także istotnym elementem mojej własnej praktyki dydaktycznej, realizowanej podczas seminariów prowadzonych w Instytucie Tomistycznym. Tego rodzaju praca seminaryjna przyczyniła się do pogłębienia moich zainteresowań i ugruntowała kierunek osobistych poszukiwań badawczych, skoncentrowanych na szeroko zakrojonej lekturze Tomaszowych tekstów, znajdujących się na styku zagadnień metafizycznych, antropologicznych i moralnych.

Charakterystyczna dla Akwinaty zdolność do syntetyzowania wcześniejszego dorobku filozoficznego i teologicznego oraz do jego starannego przemyślenia i uporządkowania stanowiła przedmiot moich zainteresowań i badań.

W duchu skupienia na analizie tekstów, kształtowanego przez seminaryjną formułę pracy w międzynarodowym gronie specjalistów, podejmowałem próby dotarcia do fundamentalnych zasad i założeń teoretycznych, stanowiących podstawę spójności Tomaszowego wywodu. Realizacja tego celu wymagała podejścia interdyscyplinarnego: myśl Akwinaty bowiem zakorzeniona jest głęboko w precyzyjnych analizach filozoficznych, obejmujących strukturę władz duszy, zagadnienia metafizyczne oraz kwestie epistemologiczne.

W ciągu kolejnych lat wielokrotnie inicjowałem oraz prowadziłem różne formy wspólnej lektury dzieł Akwinaty. Najbardziej systematycznym i trwałym wyrazem tej aktywności były seminaria organizowane w Instytucie Tomistycznym. Spotkania te odbywały się cyklicznie. Ich celem było możliwie wierne odtworzenie toku rozumowania św. Tomasza, którego czytaliśmy po łacinie. Z czasem uformowała się stała grupa uczestników – licząca około dziesięciu osób – zainteresowanych kontynuacją wspólnej lektury oraz systematycznym studiowaniem wybranych fragmentów *Summy teologii*. Seminaria te prowadziłem regularnie

przez jedenaście lat (od 2012 do 2022), co stanowiło istotny element mojej działalności dydaktyczno-badawczej i przyczyniło się do pogłębionej recepcji myśli Tomasza z Akwinu.

Obok regularnych seminariów prowadzonych w Instytucie Tomistycznym, inicjowałem również okazjonalne sesje tematyczne, poświęcone wybranym zagadnieniom z zakresu filozofii i teologii św. Tomasza z Akwinu. Część z nich przyjmowała formę kameralnych, międzynarodowych seminariów naukowych, organizowanych w siedzibie Instytutu.

W ramach tych spotkań gościliśmy m.in. profesorów z Instytutu Tomistycznego w Utrechcie: Herwi Rickhofs oraz Harma Gorrissa, a w roku 2016 także prof. Philippe-André Holzera OP. Spotkania te stanowiły przestrzeń do wymiany myśli oraz okazję do bezpośredniego dialogu z uznanymi znawcami tomizmu z innych ośrodków akademickich. Na poziomie krajowym zorganizowałem również kilka seminariów naukowych, koncentrujących się na różnych zagadnieniach filozofii i teologii klasycznej. Lista tych seminariów znajduje się w kolejnej części niniejszego autoreferatu.

Równolegle do seminariów o profilu teologicznym współorganizowałem także spotkania o charakterze filozoficznym:

- seminarium naukowe *De ente et essentia* (2016);
- seminarium naukowe *In Peri hermeneias* (2016/2017)

Spotkania te, prowadzone w wąskim gronie, odznaczały się wysokim poziomem merytorycznym i stanowiły istotny element środowiskowej pracy nad tekstami klasycznymi.

Równolegle rozwijałem zainteresowania związane z fundamentalnymi zagadnieniami teologii moralnej, stanowiącymi naturalne pogłębienie wcześniejszych badań. Prowadzone przeze mnie studia systematycznie zbliżały mnie do zagadnienia habitusu – zarówno w jego kontekście moralnym, jak i antropologicznym. Szczególnym impulsem do zajęcia się tym pojęciem była wspólna lektura *Traktatu o habitusach (Summa teologii I-II, q. 49–54)* w roku akademickim 2016/2017, zrealizowana w ramach seminarium organizowanego w Instytucie Tomistycznym. W kolejnych latach kontynuowaliśmy ten przedmiot badań, czytając również *Traktat o cnotach (Summa teologii I-II, q. 55-70)*.

W ramach pracy doktorskiej koncentrowałem się przede wszystkim na analizie roli celu ostatecznego i szczęścia jako kluczowych zasad Tomaszowej teologii moralnej. Jednak w miarę pogłębiania badań stało się dla mnie jasne, że dla zrozumienia wewnętrznej logiki szczegółowych partii tej syntezy – zwłaszcza w zakresie różnicowania cnót i wad – niezbędne jest gruntowne opracowanie pojęcia habitusu jako wspólnego mianownika tych kategorii.

Stopniowo zacząłem dostrzegać, że habitus pełni nie tylko funkcję strukturalną w obrębie moralności, lecz stanowi także jedno z pojęć kluczowych dla całej antropologii św.

Tomasza, a zwłaszcza dla jego opisu działania władz duszy. Brak współczesnych opracowań, które całościowo ujęłyby ten temat w świetle *Summy teologii*, uświadomił mi skalę i wagę tego zagadnienia jako istotnego wyzwania badawczego.

Współczesna odnowa refleksji nad etyką cnót w dużej mierze została zainicjowana przez autorów takich jak Servais-Théodore Pinckaers OP oraz Alasdair MacIntyre. Obaj wskazali na konieczność odejścia od modelu moralności obowiązku i powrotu do klasycznego ujęcia moralności jako zakorzenionej w naturze człowieka, której integralnym elementem jest dążenie do szczęścia (*beatitudo*). Pinckaers zwrócił szczególną uwagę na znaczenie wolności dla doskonałości człowieka oraz na rolę błogosławieństw jako celu moralnego życia. MacIntyre z kolei podkreślił znaczenie cnót oraz kontekstu wspólnotowego w rozwoju moralnym jednostki.

W mojej pracy naukowej podjąłem próbę uzupełnienia tej refleksji przez systematyczne opracowanie pojęcia habitus jako kolejnego kluczowego ogniwa do zrozumienia struktury *Summy teologii* św. Tomasza z Akwinu. O ile Pinckaers i MacIntyre koncentrują się na zmianie paradygmatu oraz na roli celu ostatecznego i etyki cnót, moja analiza pozwala ukazać habitus jako kategorię integrującą nie tylko refleksję moralną Akwinaty, lecz także jej podstawy antropologiczne, metafizyczne i epistemologiczne. Pokazuję, że pojęcie habitus pełni funkcję pomostu między ujęciem człowieka jako istoty celowo ukierunkowanej ku dobru a systematyczną prezentacją cnót i wad w *Secunda Secundae*. Dzięki temu możliwe staje się uchwycenie wewnętrznej logiki Tomaszowej syntezy moralnej – od założeń antropologicznych i metafizycznych aż po szczegółowy wykład cnót i wad – a także pokazanie, że habitus stanowi kluczowy element łączący poziom władz i działania oraz natury i łaski.

W toku badań udało mi się odnaleźć i zaproponować klucz interpretacyjny do lektury rozważań św. Tomasza z Akwinu nad cnotami i wadami. W perspektywie, którą przyjąłem, zagadnienia te ukazują się w klarowny, spójny i systematyczny sposób. O ile w zakresie teologii spekulatywnej możliwe jest skupienie się na precyzyjnie wydzielonych zagadnieniach, o tyle w teologii moralnej zrozumienie poszczególnych kwestii nabiera sensu dopiero w kontekście całościowej struktury wywodu. Właśnie tę strukturę i jej mechanizm ujawnia pojęcie habitus, pełniąc funkcję zasady organizującej syntetyczny wykład moralności u Akwinaty.

Na tym polega zasadniczy wkład mojej pracy: wskazuje ona konkretne i równocześnie systemowe narzędzie lektury, które umożliwia spójne odczytanie Tomaszowej syntezy moralnej. Analiza ukazuje przy tym element dotychczas niedostatecznie rozpoznany w literaturze przedmiotu, a istotny dla zrozumienia zarówno układu, jak i dynamiki całego wywodu moralnego w *Summie teologii*. Docenienie roli habitusu pozwala uchwycić logikę

argumentacji Akwinaty, dostrzec jej wewnętrzne niuanse, a także zależności między poszczególnymi częściami jego syntezy.

Wynikiem prowadzonych przeze mnie badań były główne osie tematyczne podejmowane zarówno w wystąpieniach konferencyjnych, jak i w publikacjach naukowych. Dominującym zagadnieniem pozostaje systemowa analiza roli i funkcji habitus oraz powiązanych z nim cnót i wad w strukturze Tomaszowej teologii moralnej. Temat ten znajduje liczne rozwinięcia w ramach bardziej szczegółowych problemów, takich jak klasyfikacja habitusów, ich związek z władzami duszy, relacja między cnotą a grzechem, czy powiązanie cnót naturalnych z nadprzyrodzonymi darami. Osobną, lecz ściśle powiązaną dziedzinę stanowi refleksja nad zagadnieniem szczęścia i celowości jako kluczowych elementów antropologii i etyki Akwinaty.

Sesje naukowe

Na przestrzeni ostatnich lat, korzystając z doświadczenia zdobytego podczas studiów zagranicznych oraz z kontaktów nawiązanych w ramach międzynarodowych sesji CHERTA, aktywnie uczestniczę w konferencjach naukowych o profilu tomistycznym, zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Do szczególnie ważnych ośrodków naukowych, z którymi utrzymuję współpracę, należą Angelicum w Rzymie oraz Instytut Tomistyczny w Utrechcie. Brałem również udział w sesjach organizowanych w Pampelunie (Hiszpania), Toruniu, Barcelonie oraz Wiedniu.

Cennym doświadczeniem naukowym okazały się dwie międzynarodowe konferencje zorganizowane w naszym Zakonie przez dominikanów-naukowców. Pierwsza, która odbyła się w naszym Instytucie w Warszawie, została zainicjowana i przeprowadzona przez Michała Palucha OP, ówczesnego Dyrektora Instytutu (2010), natomiast druga miała miejsce w Waszyngtonie (2013).

W okresie ostatnich piętnastu lat (2010–2025) czynnie uczestniczyłem w 27 konferencjach i sesjach naukowych, z czego jedenaście miało charakter międzynarodowy. Były to znaczące wydarzenia akademickie, organizowane przez ośrodki uniwersyteckie, gromadzące od kilkudziesięciu do nawet kilkuset uczestników. Do najważniejszych z nich należą konferencje zorganizowane we Wiedniu (2024), w Rzymie (2022), na Tajwanie (2019), w Toruniu (2019, 2017), w Barcelonie (2018), w Tyńcu (2018), w Pampelunie (2018), w Utrechcie (2015, 2013) oraz dominikańska sesja międzynarodowa w Warszawie (2010). Referaty wygłaszałem przede wszystkim w języku angielskim; jeden z nich – na konferencji w Barcelonie – zaprezentowałem w języku włoskim.

Uczestniczyłem również w licznych krajowych konferencjach naukowych, obejmujących zarówno duże sesje uniwersyteckie, jak i bardziej kameralne spotkania o charakterze środowiskowym lub specjalistycznym.

Do największych wydarzeń akademickich, w których brałem udział, należały m.in. sesje organizowane przez Uniwersytet Warmińsko-Mazurski (2012), Uniwersytet Szczeciński (2016, 2017), Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego (2013), Uniwersytet Warszawski (2014) oraz Uniwersytet Jagielloński – zarówno na Wydziale Prawa (2012), jak i w ramach Katedry Prawa Samorządu Terytorialnego (2012).

Wydarzenia o bardziej środowiskowym, choć nadal szerokim zasięgu, obejmowały m.in. konferencję na Collegium Intermarium (2024), sesję naukową w dominikańskim Kolegium w Warszawie (2011), a także spotkania organizowane przez Pomorskie Towarzystwo Filozoficzno-Teologiczne (2020, 2022), Stowarzyszenie Teologów Moralistów (2018, 2022) czy Wyższe Seminarium Duchowne w Paradyżu (2013).

Występowałem również na wydarzeniach naukowych, których byłem współorganizatorem w ramach działalności Instytutu Tomistycznego (2015, 2021).

Najczęściej podejmowane przeze mnie tematy wystąpień konferencyjnych dotyczyły zagadnień bezpośrednio związanych z pojęciem habitusu oraz z analizą cnót. Szczególną zaletą tych tematów jest ich kluczowe znaczenie w samej strukturze moralnych rozważań św. Tomasza, co nadaje im zarazem interdyscyplinarny charakter. Umożliwiało to prowadzenie badań i prezentacji naukowych w szerokim zakresie dziedzin myśli Tomaszowej – zwłaszcza w zakresie filozofii człowieka, epistemologii, antropologii teologicznej oraz praktycznych aspektów moralności, takich jak analiza konkretnych cnót czy ich korelacji. Szczególne miejsce zajmowały również zagadnienia fundamentalne, stanowiące podstawowe założenia Tomaszowej syntezy, które od początku stanowiły główny przedmiot moich badań.

Publikacje

Większość moich publikacji stanowią artykuły naukowe powstałe na podstawie wystąpień konferencyjnych lub przygotowane na zaproszenie z redakcji czasopism czy monografii naukowych. Opublikowałem łącznie 14 artykułów w monografiach naukowych, w tym dwa przekłady tekstów św. Tomasza z Akwinu z łaciny. W czasopismach naukowych opublikowałem 11 artykułów, trzy sprawozdania z konferencji oraz dwie recenzje.

Z tego w języku angielskim opublikowałem trzy artykuły naukowe (czwarty jest w druku) oraz jedną recenzję.

Mój dorobek publikacyjny można podzielić na dwie główne grupy tematyczne, które są ze sobą ściśle powiązane:

1. publikacje pokonferencyjne skoncentrowane na analizie pojęcia *habitus* oraz etyki cnót;
2. artykuły dotyczące fundamentalnych założeń teologii moralnej oraz zagadnień związanych ze zmianą paradygmatu.

Podobnie jak w przypadku wystąpień konferencyjnych, zasadniczym obszarem mojej refleksji badawczej pozostaje problematyka *habitusów* i cnót. W ujęciu ogólnym analizuję kwestie definicyjne związane z pojęciem *dyspozycji* (*habitus*) oraz *cnoty* (Szczecin 2018), a także umiejscowienie tego pojęcia w strukturze kategorii Arystotelesowskich (artykuł w druku, Rzym). Przedmiotem osobnej publikacji była kwestia opracowania źródeł *Traktatu o habitusach i cnotach* u św. Tomasza (Pampeluna 2018).

Szczegółowe aspekty zagadnień związanych z cnotami i wadami poruszyłem m.in. w następujących publikacjach:

- uniwersalny zasięg etyki cnót i wad (Kraków 2024),
- *nemesis* – cnota czy wada? (Poznań 2023),
- cnoty jako cel prawa (Szczecin 2017),
- etyka służby publicznej w kontekście cnót (Warszawa 2013),
- relacja cnót intelektualnych i moralnych (*Karto-Teka Gdańska* 2021),
- główne znaczenia *sapientia* w *Summie teologii* (*Przegląd Tomistyczny* 2019),
- cnota męstwa w ujęciu historycznym i współczesnym (*Ateneum Kapłańskie* 2016).

Tematycznie powiązany z problematyką *habitusu* pozostaje również artykuł poświęcony analizie kategorii Arystotelesa (*Przegląd Tomistyczny* 2018).

Drugą grupę mojego dorobku publikacyjnego stanowią prace dotyczące założeń teologicznych i filozoficznych, często osadzonych w kontekście filozofii człowieka i jej praktycznych implikacji. Do tej grupy należą m.in.:

- artykuł poświęcony relacji między teologią i filozofią a nauką (*Studia Nauk Teologicznych* 2023),
- analiza ryzyka związanego z naukowym dogmatyzmem (Laboratorium Wolności Religijnej 2023),
- studium aksjologicznych założeń wolności słowa i religii (Warszawa 2016),
- rozważania nad rozumieniem prawdy jako szansy lub zagrożenia (Płock 2016),
- artykuł podejmujący krytykę dualizmu pokartezjańskiego w świetle myśli Tomasza z Akwinu (Olsztyn 2014),

- ujęcie dobra wspólnego w perspektywie porównawczej z *Etyką nikomachejską* Arystotelesa (Warszawa 2013),
- analiza sumienia jako aktu rozumu praktycznego (*Lumen* 2021).

Do tej kategorii zaliczam również:

- artykuł rozwijający wątki doktoratu poprzez analizę teleologii *Veritatis splendor* w kontekście *Summa theologiae* (*Studia Philosophiae Christianae* 2015),
- studium o sprawiedliwości pierwotnej Adama i Ewy zawierające szereg uwag metodologicznych (*Przegląd Tomistyczny* 2013),
- oraz recenzję krytyczną książki T. Bartosia *Koniec prawdy absolutnej* (*Przegląd Tomistyczny* 2012).

W zakresie prac translatorskich przygotowałem przekład *Traktatu o habitusach* (*Summa teologii* I–II, q. 49–54), który jest obecnie w opracowaniu i nie został jeszcze opublikowany. Ponadto opublikowałem tłumaczenia wybranych fragmentów dzieła *De potentia Dei* (*O mocy Boga*, Kęty 2010) oraz *Komentarza do Sentencji* (*Forum Teologiczne* 2014).

Jestem również autorem sprawozdań z międzynarodowych konferencji:

- sesji naukowej w Pampelunie (*Przegląd Tomistyczny* 2018),
- spotkania w Utrechcie (*Przegląd Tomistyczny* 2015),
- oraz krajowej sesji naukowej Stowarzyszenia Teologów Moralistów (*Teologia i Moralność* 2010).

W obszarze recenzji naukowych opublikowałem m.in.:

- recenzję książki Giovanniego Grandi *Felicità e Beatitudine* (*The Thomist, Przegląd Tomistyczny*),
- recenzję wydania dokumentów Soboru Watykańskiego II w opracowaniu redakcji *Christianitas* (*Przegląd Tomistyczny* 2013).

Dodatkowo opublikowałem streszczenie mojej rozprawy doktorskiej (*Przegląd Tomistyczny* 2009).

Organizacja seminariów, sesji naukowych i spotkań popularnonaukowych

W latach 2016–2025 zorganizowałem lub współorganizowałem następujące seminaria i spotkania naukowe:

- 29 maja 2025 r. – współorganizacja sesji naukowej dla Dominikanów pt. „Duchowość otwarta-inkluzywna. Książki Richarda Rohra OFM jako wyzwanie dla teologa i

duszpasterza” w Warszawie-Służewie, wraz z promotorem Formacji Stałej Polskiej Prowincji Dominikanów, dr. Pawłem Klimczakiem OP.

- 28 stycznia 2025 r. – Obchody wspomnienia św. Tomasza z Akwinu, Warszawa-Służew (nagrania dostępne pod linkiem: [YouTube](#)).
- 28 stycznia 2023 r. – Święto Akwinaty, Warszawa-Służew (nagrania dostępne pod linkiem: [YouTube](#)).
- 14 grudnia 2021 r. – sesja naukowa „Teologia i polityka w ujęciu św. Tomasza z Akwinu”, organizowana przez Instytut de Republica oraz Instytut Tomistyczny, Warszawa-Służew (nagrania dostępne pod linkiem: [YouTube](#)).
- 9 lutego 2017 r. – współorganizacja sesji naukowej dla Dominikanów pt. „Adhortacja papieża Franciszka Amoris laetitia” w Warszawie-Służewie, wraz z promotorem Formacji Stałej Polskiej Prowincji Dominikanów, Tomaszem Gajem OP.
- 8–11 czerwca 2016 r. – sesja naukowa „Reading Aquinas – De gratia” z udziałem gości: prof. Herwi Rikhoff i Harm Goris (Thomas Instituut te Utrecht), Philippe-Andrew Holzer OP, ta formuła obejmowała lekturę seminaryjną wybranych tekstów św. Tomasza po łacinie z dyskusją w języku angielskim, Warszawa.
- 20 czerwca 2015 r. – współorganizacja seminarium naukowego pt. „Biorąc prawa poważnie”, Instytut Tomistyczny, Warszawa.
- 31 stycznia 2015 r. – sesja naukowa „*Doctor Angelicus*. Św. Tomasz o aniołach”, Instytut Tomistyczny, Warszawa-Służew (nagrania dostępne pod linkiem: [YouTube](#)).
- 11–13 lipca 2014 r. – seminarium naukowe *De ideis*, Instytut Tomistyczny, Warszawa-Służew.
- 29 marca – 1 kwietnia 2014 r. – seminarium naukowe „*Prawo naturalne*”, Instytut Tomistyczny, Warszawa-Służew.
- 28–30 czerwca 2011 r. – sesja naukowa *Reading Aquinas*: „Old and New Law in the Summa Theologiae”, z udziałem prof. Herwi Rikhofa oraz prof. Harma Gorrisa (Thomas Instituut te Utrecht), Warszawa-Służew.
- 29 czerwca – 1 lipca 2009 r. – sesja naukowa *Reading Aquinas*: „The Mystery of the Supernatural”, z udziałem prof. Herwi Rikhofa i prof. Harma Gorrisa (Thomas Instituut te Utrecht).

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

Istotnym elementem mojej aktywności jest popularyzacja wiedzy teologicznej i filozoficznej w przystępnej formie. Z tego względu od lat angażuję się w prowadzenie wykładów i zajęć formacyjnych organizowanych przez dominikańskie środowiska w różnych częściach Polski. Wśród inicjatyw tego typu znajdują się m.in. Szkoły Wiary działające przy naszych klasztorach i fraterniach w Białymstoku, Gdańsku, Rzeszowie, Poznaniu, Warszawie (Freta i Służew), Katowicach, a także inne cykle wykładowe skierowane do osób świeckich zainteresowanych tematyką teologiczną i filozoficzną, organizowane m.in. w Białymstoku, Płocku czy Piotrkowie Trybunalskim.

W latach 2016–2020 pełniłem funkcję Dyrektora Studium Dominicanum w klasztorze na warszawskim Służewie. Oprócz obowiązków organizacyjnych, realizowanych we współpracy z dr. Krzysztofem Oską OP (zaplanowanie i koordynacja 112 godzin zajęć w roku akademickim dla czterech grup), byłem również odpowiedzialny za przygotowanie i prowadzenie zajęć dydaktycznych. Regularnie wykladałem teologię moralną oraz prowadziłem zajęcia poświęcone różnym traktatom i zagadnieniom w ramach grupy tomistycznej, koncentrującej się głównie na aretologii.

W ramach działalności popularyzatorskiej i publicystycznej angażowałem się w dyskusje na tematy budzące istotne wątpliwości lub wymagające doprecyzowania w świetle klasycznej refleksji teologicznej czy filozoficznej. Efektem tego były publikacje m.in. w miesięczniku *W drodze* czy okazjonalnie w dzienniku *Rzeczpospolita* oraz w tygodniku *Gość Niedzielny*.

Działalność dydaktyczna

Od 2005 roku prowadzę regularne wykłady w Kolegium Ojców Dominikanów w Krakowie, obejmujące zagadnienia z zakresu teologii moralnej oraz tomistycznej. Cyklicznie prowadzę również zajęcia w ramach studiów doktoranckich na Akademii Katolickiej w Warszawie, w ramach specjalizacji tomistycznej. Ponadto prowadzę wykłady na Studium Dominicanum oraz w Dominikańskiej Szkole Filozofii i Teologii.

W ramach zajęć gościnnych prowadziłem wykłady i seminaria:

- na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego (2010–2013),
- we współpracy z dr. hab. Tomaszem Tiurynem na Wydziale Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego (2019–2021),
- oraz w Centrum Myśli Jana Pawła II (2013–2015).

Byłem promotorem kilku prac magisterskich obronionych na Akademii Katolickiej w Warszawie:

- Michał Gabor (2024),
- Jeremi Tkaczyk (2023),
- Tomasz Kucharski (2021),
- Paweł Kuś (2021).

Wykłady w ramach szkół letnich i spotkań formacyjno-naukowych

W 2009 roku uczestniczyłem jako wykładowca w szkole letniej organizowanej w Kłajpedzie (Litwa) przez prof. Dalię Mariję Stančienę (Uniwersytet Kłajpedzki), gdzie prowadziłem kilka wykładów i seminariów z zakresu antropologii tomistycznej.

W latach 2012–2018 prowadziłem cykliczne wykłady w Monasterze od Betlejem i od Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Grabowcu. Tematyka zajęć koncentrowała się na kluczowych zagadnieniach antropologii i etyki tomistycznej:

- **2012** – *Antropologia i moralność św. Tomasza*
- **2013** – *Cnoty intelektualne i moralne a uczucia (STh I-II, q. 58-59)*
- **2014** – *Antropologia i cnoty*
- **2016** – *Cnoty kardynalne i teologalne (STh I-II, q. 61-63)*
- **2017** – *Właściwości cnót (STh I-II, q. 64-66)*
- **2018** – *Dary Ducha Świętego (STh I-II, q. 68)*

Pojedyncze wykłady naukowe i popularnonaukowe

Poniżej przedstawiam listę moich wystąpień o charakterze jednorazowych wykładów, zarówno naukowych, jak i popularyzatorskich:

- **12 sierpnia 2025** – Publikacja odcinka pt. „Czy warto przeczytać książkę *Uniwersalny Chrystus* Richarda Rohra?” na kanale *72.dominikanie* w ramach serii *Videtur quod* (nagranie dostępne pod linkiem: [YouTube](#))
- **23 czerwca 2023** – Laudacja z okazji nadania tytułu Mistrza Świętej Teologii prof. Michałowi Paluchowi OP, Kolegium OO. Dominikanów, Kraków (nagranie dostępne pod linkiem: [YouTube](#))
- **28 stycznia 2023** – Prezentacja książki *Moralność katolicka* Servais Pinckaersa OP, Instytut De Republica i Instytut Tomistyczny, Warszawa-Służew, (nagranie: dostępne pod linkiem: [YouTube](#))
- **21 stycznia 2023** – „Św. Tomasz z Akwinu o aniołach”, Dominikańska Szkoła Wiary, Katowice
- **9 lutego 2022** – „Co jako Zakon i Kościół zawdzięczamy św. Tomaszowi z Akwinu?”, wykład dla fraterii świeckich dominikanów, Warszawa-Służew

- **24 lutego 2021** – „Po co Pan Bóg dał nam wolność? Jaki jest sens wolności?”, wykład formacyjny dla fraterni świeckich dominikanów, Warszawa-Służew
- **20 listopada 2020** – „Pierwotne oblicze człowieka”, wykład-nagranie dla Studium Chrześcijańskiego Wschodu, Warszawa
- **23 stycznia 2020** – „Czy celem prawa jest czynienie ludzi dobrymi?”, cykl wykładów Instytutu Tomistycznego, Warszawa
- **7 grudnia 2019** – „Szczęście”, Dominikańska Szkoła Wiary, Białystok
- **12 października 2019** – „Duch Święty Dawca bliskości”, Studium Chrześcijańskiego Wschodu, Warszawa-Służew
- **4–5 października 2019** – „Cnoty według św. Tomasza z Akwinu”, Dominikańska Szkoła Wiary, Gdańsk
- **6 czerwca 2019** – Komentarz św. Tomasza do Ef 4, 30–32, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń
- **19 lutego – 12 marca 2019** – Cykl wykładów *Cnoty w ujęciu św. Tomasza*, dominikańskie duszpasterstwo akademickie Freta, Warszawa
- **19 października 2018** – „Mapa cnót według św. Tomasza z Akwinu”, sesja formacji stałej dla oo. Dominikanów, Warszawa
- **12 czerwca 2018** – „Sakralizacja światopoglądu, prywatyzacja religii. Próba diagnozy (braku) społecznego dialogu”, Ogólnopolska Konferencja Naukowa, Stowarzyszenie Teologów Moralistów, Toruń
- **10 marca 2018** – „Duchowość *Imago Dei* u św. Tomasza”, Studium Chrześcijańskiego Wschodu, Warszawa-Służew
- **7 marca 2018** – „Teologia moralna św. Tomasza”, Wyższe Seminarium Duchowne, Białystok
- **7–8 września 2017** – Rekolekcje-wykłady, Teologia moralna fundamentalna, Klub Inteligencji Katolickiej, Żywiec
- **9 lutego 2017** – „Adhortacja w oczach tomisty oddanego Papieżowi”, sesja formacji stałej oo. Dominikanów, Warszawa-Służew
- **25 stycznia 2017** – „*Naturale desiderium* w *Summa contra Gentiles* św. Tomasza”, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń
- **14 stycznia 2017** – „Św. Tomasz o szczęściu”, wykład otwarty, klasztor oo. Dominikanów, Szczecin
- **31 stycznia 2016** – „Zawrotna kariera sumienia”, Płock, Farne wieczory wiary

- **28 listopada 2015** – „Św. Tomasz wiecznie żywy. Dlaczego warto sięgać do Doktora Anielskiego?”, WSD w Łomży
- **21 listopada 2015** – „Teologia ciała”, Pniewy, ss. Urszulanki
- **2 czerwca 2015** – „Centesimus annus, no. 46”, Centrum Myśli Jana Pawła II, Warszawa
- **15 marca 2015** – „Grzech – jest czy nie ma?”, Farne wieczory wiary, Płock
- **8 stycznia 2015** – Debata: „Od lęku do miłości – Katolik wobec Innego...”, Klub „TP” i Fundacja Pracownia Dialogu, Warszawa
- **23 października 2014** – „Zawrotna kariera sumienia”, Katechezy Warszawskie, Kościół św. Anny
- **17–19 października 2014** – „Seminarium o cnotach”, Klub Inteligencji Katolickiej, Żywiec
- **27 sierpnia 2014** – „Traktat o prawie w ujęciu św. Tomasza”, Koło naukowe *Utriusque iuris*, Poronin
- **1 marca 2014** – „Chrystologia”, Dominikańska Szkoła Wiary, Białystok
- **17 lutego 2014** – „Nauczanie Kościoła o in vitro”, wykład otwarty, Warszawa-Służew
- **24 stycznia 2013** – „Sprawiedliwość pierwotna Adama i Ewy”, Instytut Tomistyczny, Warszawa-Służew
- **18 lutego 2012** – „Teleologiczne formowanie sumienia według św. Tomasza i *Veritatis splendor* Jana Pawła II”, Kolegium OO. Dominikanów, Kraków
- **2 lutego 2012** – „Prawo naturalne – DÉJÀ VU?”, Koło *Utriusque iuris*, UW
- **11 czerwca 2011** – „O przebaczeniu”, Szkoła wiary, Piotrków Trybunalski
- **19 marca 2011** – „O miłości”, Szkoła wiary, Piotrków Trybunalski
- **7 kwietnia 2011** Uniwersytet Warszawski / **20 stycznia 2011** Instytut Tomistyczny, Warszawa-Służew – wykład z dr. Tomaszem Wytrwałem OP „Prawo względne czy bezwzględne?”, w cyklu wykładów „Kościół zmienny czy niezmienny?”
- **17 stycznia 2008** – „Czy ludzkie szczęście jest przeszkodą w drodze do Boga?”, Instytut Tomistyczny, Warszawa-Służew

Publikacje publicystyczne lub popularyzatorskie

W ramach popularyzacji myśli teologicznej i etycznej opublikowałem szereg artykułów publicystycznych oraz tekstów o charakterze popularyzatorskim:

- „W naszym lesie są też wilki / komunizm dla rozwiedzionych cd.”, *W drodze* 2 (2025), s. 86–96. [Dostęp online](#).
- „Kiedy posłuszeństwo jest cnotą”, *Pastores* 92 (2021), s. 36–45.

- Wywiad na temat kary śmierci „Смертна кара: юрисдикція людська чи Божа?” („Kara śmierci: jurysdykcja Boża czy ludzka”), opublikowany w języku ukraińskim w piśmie *Verbum*, 19 grudnia 2018. [Dostęp online](#).
- „Droga do wielkości”, wprowadzenie do książki *Dominikanie o cnotach*, W drodze, Poznań 2016, s. 9–22.
- „Albo, albo. O nieposłuszeństwie wobec władzy”, *W drodze* 10 (2016), s. 97–105. [Dostęp online](#).
- „Świadomie i dobrowolnie”, *W drodze* 11 (2015), s. 69–80. [Dostęp online](#).
- Artykuł „Solidaryzuję się z prof. Chazanem” na stronie *Dominikanie.pl*, 14 lipca 2014. [Dostęp online](#).
- „Obrona przed totalitaryzmem”, *Rzeczpospolita*, 22 sierpnia 2014. [Dostęp online](#).
- „Co zagraża Kościołowi?”, *Gość Niedzielny*, wydanie z 17 marca 2013. [Dostęp online](#).
- „Posłowie” do książki *Piękny Banita*, John Eldredge, Logos, Warszawa, 2012, s. 269–273.

Wystąpienia w mediach

W ramach działalności popularyzatorskiej uczestniczyłem w programach telewizyjnych, radiowych oraz w publikacjach internetowych:

- 17–23 grudnia 2020 – seria *Mini-rekolekcje. Dwie wolności* (nagrania dostępne pod linkiem: [YouTube](#)).
- 2 lipca 2016 – udział w programie *Potyczki z wiarą* (odc. 54) w TV Republika: „Jubileusz 800 lat Zakonu Dominikanów”.
- 19 marca 2016 – TV Republika, *Potyczki z wiarą* (odc. 40): „Modlitwa – jak się modlić?”.
- 4 października 2015 – TV Republika, *Potyczki z wiarą* (odc. 17): „O aniołach”.
- 29 maja 2011 – komentarz do Święta Nawiedzenia św. Elżbiety, program *Wierzę, wątpię, szukam*.
- Kwiecień 2011 – udział w audycji emitowanej w Wielkim Tygodniu na antenie TVN Religia.
- 5 marca 2008 – wywiad i komentarz do IV niedzieli Wielkiego Postu w cyklu *Bądź zimny, bądź gorący* w Radiu Józef, red. Paweł Wdówik.

7. Oprócz kwestii wymienionych w pkt. 1-6, wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej.

W okresie od 10 lutego do 10 marca 2020 r. przebywałem na Uniwersytecie we Fryburgu (Szwajcaria) jako uczestnik programu „ISTAC Fellow”, realizując badania pod opieką prof. Michaela Sherwina OP. Pobyt ten umożliwił mi intensywną pracę nad monografią poświęconą pojęciu *habitus*, weryfikację założeń badawczych oraz

konsultacje merytoryczne z jednym z czołowych współczesnych badaczy teologii moralnej w ujęciu Akwinaty.

Michał Mrozek OP

.....

(podpis wnioskodawcy)